

CONTRA EL TEATRE CATALÀ D'AVUI

Joan Sallarès

BARCELONA, IMPREMTA SALLENT, 1931

Antecedents

Un afany tan aferrissat i lloable com hi ha de primflar sobre les coses de Catalunya —i ens referim ara particularment als productes intel·lectuals— i, en canvi, hi ha un aspecte del que constitueix una de les expressions més essencials del nostre caràcter i de la nostra naturalesa —el Teatre— que viu a la bona de Déu, sense crítica, sense passió i sense ànima.

Els crítics, els literats i les publicacions han abandonat els comentaris vibrants del Teatre Català com si hi hagués el diagnòstic fet que és quelcom que sofreix un mal incurable i que cal anar-lo tolerant en espera d'una pacífica defunció, sense soroll, sobretot sense escàndol.

Diguem-ho clar: avui el Teatre Català, tal com viu i es manifesta, és ja un molt que put i que en lloc de dur prestigi a la nostra literatura i al nostre poble li posa una marca de vulgaritat i d'atapeït mal gust.

Recordem que anys enrere, en èpoques de puixança per a la nostra escena, tothom engegava els seus trets contra un dels seus empresaris: el pseudo-literat senyor Ramon Franqueza. Desaparegut aquest senyor —al qual ara no sabríem fer justícia— tenim avui «l'amo» de Novetats —teatre que usdefruïta la representació de l'escena catalana— el senyor Canals, que és un senyor el qual, pel que sembla, no té cap solvència ni mèrit, i ell fa i desfà —que per això és «l'amo»—, manega i desmanega, lloga i deslloga, admet i refusa completament al seu albir, i mentrestant, Catalunya que un temps donà idea de poder ésser un poble destinat a figurar en un lloc preeminent dintre la dramaturgia mundial —puix que té prou obres que l'afiançaven cap aquest esdevenidor esplendent— avui, en aquesta preclara manifestació de l'art popular —per excel·lència el més digne—, hi representa un paper, més que trist i lamentable.

Dia per altre veiem com en els diaris catalans s'organitzen abstrusos torneigs lingüístics i gramaticals, percaçades filològiques les més intrèpides... Veiem que s'obren qüestionaris per veure si cal «educació» o «caràcter», i en aquestes bregues ens donem compte de grans estaborniments de la intel·ligència... Uns proclamen la bondat dels clàssics; altres la dels super-realistes. Uns són tradicionalistes integrals; altres radicalment revolucionaris en estètica; ací són antiestètics destructius... En fi; una saturació intel·lectual que nosaltres creiem reclama la cura de repòs, bones solellades i, sobretot, fumejants i abundosos plats d'escudella ben adobada.

I mentre estem parlant i discutint a cavall d'una boira —refinats i suprasensibles—, el Teatre Català se'ns mor, i se'ns mor del mal més lleig que podia contraure: d'anèmia visceral. La sang no circula per dintre seu, l'aire enrarit que respira li ha atrofiat aquell magnífic pitreral que els dramaturgs d'altre temps havien curat d'eixamplar-li, els actors són una mercenària gent

que ha trobat la manera de fer-se una setmanada, mitja dotzena d'autors arpleguen els talls que apareixen en el trist festí una empresa —un senyor— ha trobat la manera d'esmerçar un capital que, si no es multiplica molt considerablement, en canvi li rendeix un percentatge decorós que li abasta per eixugar despeses, que li permet ésser amo i que, encara, pot afegir a la seva especulació el títol d'ésser puntal d'una institució —encara que en llangor— fonamentalment representativa.

Nosaltres pensem que al Teatre Català, per a ésser-ho, caldria donar-li un tomb i una vida totalment diferent de l'actual.

La minva —per no dir la inanitat— de concepte en el teatre català, o que es dóna en català, és ben evident. No surten obres. Bé, ¿i si això sols fos una apariència? Si els possibles autors estan eixalats per la impossibilitat d'estrena o postergats, ¿com podem avenir-nos a creure en la crisi? Perquè del que es tracta no és de fer el Teatre Català. Aquest ha viscut durant anys i anys en forta puixança, en magnífic esplet; és una cosa viva i tangible. El que li cal és renovació. I aquesta renovació exigeix dues coses: la primera, treure el cofoisme encongit —per no dir covard— de la crítica; la segona, no tolerar per més temps la usurpació dels explotadors inconscients. Cal renovar l'escena catalana duent-li aires nous, fent que la dramàtúrgia sia un ressò del temps que vivim, procurant un canvi de valors —comediantes i comediògrafs— i, sobretot, cal donar llibertat al pensament i al nou concepte —delicades flors de l'esperit creador— que de l'art del teatre pugui produir-se en esperits inquietos, més il·lustrat o de millors facultats creadores.

Avui no es fa sinó teatre de recepta. Que entretingui, que sia distret... i que no passi res.

Doncs bé; per interessar, per apassionar i per servir l'Art, cal, no direm fer tot el contrari del que avui es fa, puix que els matisos es perden en l'infinit de la tècnica i del pensament humans, però sí que cal una gran diversitat dintre els vastos espais de la raó i de la fantasia.

És lamentable haver de dir tot el que diem: però seria pitjor callar-ho.

Ara, en el present reviscolament de l'esperit català, cal que no oblidem aquestes punyents realitats que avui denunciem.

El Teatre Català ha d'ésser tot una senyora institució catalana, sense traves, sense personalismes i sense interessos particulars —sempre mesquins—.

Cal fer el teatre de la ciutat i dels seus ciutadans. El teatre que els serveixi, que els alligoni, que els eduqui i que els esplai. La boca de l'escenari ha d'ésser una torrentada de vitalitat que engendri vitalitats noves i que faci tremir les multituds en la identificació subjectiva de les grans accions engendradores d'unanimitat i promovedores d'emocionals entusiasmes.

El Teatre Català —i tots els teatres de la terra— ho ha d'ésser tot menys una ficció, menys un acoblament de senyors als quals està encarregat un invariable paper de titella faceciós i enganyador del públic.

Si els comediantes d'avui no són prou bons —particularment, els creiem detestables— cal formar-ne de nous. I quant als escriptors, aquests, gairebé fracassats tots ells, han de fer, si no retirar-se, permetre, almenys, que els nous, els incògnits trobin un pas més franc i més esperançador que no tenen avui en què, els més, abandonats al descoratge, no han pogut ni assajar una prova del fruit de les seves creacions.

Si els quatre diaris catalans que surten a Barcelona no contribueixen sense reserves a aquesta saludable rectificació, haurem de creure en aquell bescantat filisteisme que alguns cops

ens ha estat retret, i no ens quedarà altre remei sinó proclamar que la seva existència no serveix per a gaire cosa més que per servir els seus fins particulars desentenent-se de la labor ampla i marcadament patriòtica que els està assignada de complir.

Els responsables

La nostra voluntat i també la nostra delicadesa ens obliguen ara a puntualitzar les nostres acusacions i a perfilar tot el possible la nostra idea de fer que la nostra escena sia quelcom més viu, més representatiu i més vital del que no és avui, intervinguda per una nova mena de cavallers del sant sepulcre de la literatura catalana que s'ocupen a fer-li de fossers.

I anem al que volem dir.

Quan, en començar la temporada —i això s'ha repetit algunes vegades— s'anuncià com un triomf de l'espiritualitat de Catalunya que anaven a obrir-se cinc o sis teatres de parla vernacle, vàrem restar esfereïts. I no per espant, puix que trobaríem absolutament natural que a tots els teatres de Barcelona no es parlés altre llenguatge que el català, sinó perquè sentírem tot d'una el ridícul que anava a produir-se per manca d'elements suficientment preparats i perquè el públic no té avui cap confiança en la gent nova, la qual, altrament, tampoc no ha dut a terme cap apostolat ni ha fet cap sacrifici per guanyar-se un prestigi.

L'esfondrament es produí aviat. Fallides les tres o quatre obres que semblava que havien de salvar les empreses, aquestes es desorientaren tot cercant la salvació; es descendí al melodrama, a la màgica teatral i al gènere picaresc, amb matisos de verd i amb verd desvergonyit. Tot plegat no fou suficient —malgrat la vilesa del procediment— a aturar la caiguda. Restaven el Teatre Romea i el Teatre Novetats. En el primer el matrimoni Vila-Daví s'hi ve defensant d'alguns anys ençà, potser d'una faisó dissimuladament desesperada; però, sia com sia, el cert és que, malgrat la fredor que, per part de segons qui, els volta, han dut a terme alguns intents que en l'ordre artístic els fan molt de favor: Ho direm clar: hi ha una colla d'intellectuals de pa de pessic als quals el Romea d'avui els repugna. ¿Qüestió de categories? Per això no és gens estrany de veure com els diaris «fan el caldo gros» al senyor Canals, «amo» fins ara del Novetats i hereu per línia directa en l'empresa d'aquell antic Teatre Català Romea que féu triomfants els Soler, Guimerà, Vilanova, Arnau, Iglesias, Rusiñol, etc., i que sabé mantenir el nostre poble en una forta admiració pels que amb el seu sacrifici, el seu estudi i el seu art, arribaren a crear aquesta cosa si avui inexistente, altre temps viva i forta —malgrat les vils intervencions sofertes— que en diem Institució o Acadèmia del Teatre Català.

Nosaltres sabem bé, tocant la realitat, que més de dos teatres catalans —tot el més tres, líric un d'ells— no poden viure a Barcelona. La diversitat d'espectacles, els concerts, la gent de parla que no és la nostra, etc., delmen de sensible faisó el contingent urbà. Convinguem, encara, que els devots persistents de la nostra escena són en nombre poc considerable; en general el públic de teatre català va a aquest quan sap que una obra ha reeixit; hi ha també una altra mena de públic que el formen aquells fàcils idòlatres que acuden a totes les estrenes, que s'embutllofen les mans de tant de picar i que no s'hi acosten més fins que un títol

nou no apareix per les cantonades com si fos un crit d'esperança que, desgraciadament, mai no passa de ser-ho. Tot plegat foc d'encenalls.

Hem vist que el Teatre Novetats representa, avui com avui, el «guardador» de la nostra escena.

I bé; ¿hi ha algú que amb lluidesa de criteri i amb vivor intel·lectual pugui tolerar aquella allau de bajanades que prenen aire en l'escenari del carrer de Casp? Cal tenir un criteri un xic minvat o el criteri al ventre —i el ventre ple— per trobar algun gaudi en tal espectacle. En art —de qualsevol mena— cal que tot sia àgil, sensible, espiritualitzat. No és prou la veritat; cal cercar la ideal veritat. No el com és, sinó el com estaria bé que fos; no la reproducció sinó la interpretació —que molts cops equivaldrà a dir la sublimació—. Si el teatre fos tan sols la vida —i no la vida superada—, ja no caldria anar al local on és representada la vida mateixa: n'hi hauria prou recollint-se dintre un grup humà; el perill està a trobar-se envolt de vulgaritat i mal gust. L'art ho evita.

Bé, doncs; aquest servei d'emmarcament i d'ennobliment de la vida, el Teatre Català d'avui no el presta. Ens avançarem a dir que nosaltres creiem que això obeeix a un criteri econòmic.

La gent, en lloc de protestar del teatre inodor, s'ha desviat, ha agafat noves aficions i ha callat, perquè —patriòticament!— no es podia dir res. A aquesta mena de teatre s'hi arribà per crisi d'idees; després d'una crisi acostuma a seguir una reacció, però aquesta gairebé podríem dir que s'ha volgut evitar. (Dues obres de tesi, una d'En Ramon Vinyes i altra de Mossèn Garriga, fa poc pot dir-se que moriren poc menys que ofegades.) El lema ha estat: evitar l'escàndol i no deixar esbarriar la parròquia. El que està a punt de passar és que aquests pacífics parroquians en un dia no llunyà seran atacats d'encefalitis letàrgica —de les més letàrgiques que existeixin— i, bona nit viola, el Teatre Català haurà mort com un pollet que no hagués pogut trencar el tel del béc: per manca d'aire i de nodriment efectiu.

És cert i ben cert que Catalunya pot mostrar actualment un esplet de feina feta de cara a coses de cultura superior i que l'honoren fortament. Cada dia seguim avant en aquest camí d'exploracions sàvies, hi ha projectes que comptats pobles del món els han escomés, que han de costar molt diner i més sacrificis. La mateixa visita dels intel·lectuals espanyols a Catalunya pot apreciar-se com un satisfactori senyal de comprensió de les coses nostres, per via de l'estudi i del mètode. Les nostres publicacions —revistes, diaris, setmanaris, butlletins— s'honoren fent recensions de tota aquesta activitat que es nota en puixança i que, de reeixir del tot, equipararia Catalunya als més avançats pobles del món. La pintura, la música i la poesia nostres han estat reconegudes i consagrades. El nostre pensament ha ressonat entre núvols de triomf davant d'internacionals consistoris...

Bé, i el Teatre Català?

I una veu sorda us demana: no en parlem.

Efectivament, del Teatre Català a Catalunya no se'n parla, i és que fa vergonya de parlar-ne. Es tracta d'una defunció pacífica que tothom s'esforça a voltar de tots els respectes.

Nosaltres, però, sentim la vergassada al rostre, i diem als que més directament hi tenen una responsabilitat de representació:

Senyor Canals: Plegueu! Esmerceu els vostres diners en empreses de menys compromís espiritual. Certs espectacles violents diu que ara rendeixen magníficament i no deixen retrets.

Senyor Capdevila: Heu demostrat ésser un director artístic sense grandesa. Plegueu! Per la

consideració que us tenim, plegueu, no us volgueu trobar amb el cadàver als dits. La vostra preclara intel·ligència us senyala altres viarany. Encara sou a temps a salvar-vos.

Tot un esperit de botigueta

Als usufructuaris del Teatre Català d'avui cal carregar-los dues altres responsabilitats: la de la crisi d'escriptors de teatre i la de la desaparició i inexistència de bons comedians.

És evident que d'uns anys ençà tota una colla de bons escriptors resten allunyats de l'escena catalana. No és que s'hagin exhaurit en llurs produccions, ni que el llur enginy creador hagi desaparegut com el líquid d'una esponja espremuda; és, simplement, que romanen al marge del teatre actual. Amb alguns s'ha procedit, tan com desconsideradament, barroerament, prenent fer-los passar tot un calvari d'humiliacions abans la seva producció no prenguéss «vida» en l'emmarcament de l'escena. A aquesta prova de pidolaire la dignitat més elemental no s'hi ha volgut sotmetre i, plens de desengany i d'amargor, s'han reclòs tot esperant que una alba més propícia els somrigués.

D'altres autors, veient com anaven les coses, discrets i prudents, s'han desentès de col·laboracions, amb el propòsit d'evitar certs contactes que poguessin crear confusions pejoratives; no han volgut ésser presents a les exèquies del Teatre Català.

Concretament: podríem, sense el menor esforç, donar ací una llarga llista de noms literaris reconeguts, vius i puixants en el seu pensament i en l'elaboració de les obres del seu pensament, damunt dels quals plana un oblit gairebé total quan no estan voltats d'una fredor de menyspreu que revolta.

Aquesta greu desconsideració, aquest desagraïment, ha d'acusar per força els que disposen i dirigeixen actualment les coses referents al nostre Teatre.

El respecte i l'estima no són pas avui arborades virtuts que s'avivin en l'esperit dels manegadors que sofrim.

Hi ha, encara, el nul estímulo dispensat als autors nous, als inèdits.

Bé, ¿i quin concepte tenen els senyors Canals i Capdevila dels autors inèdits?

Els més grans autors tots ho han estat, d'inèdits; ells, però, trobaren un dia una mà amiga que estrenyé la seva donant-li escalfor i coratge. Les obres llurs vingué un moment que mereixeren que se'ls dispensés l'atenció d'ésser llegides, que se'ls concedís la caritat d'esmerçar per elles una hora escadussera de les moltes que perden els poderosos de la nostra escena bacai-nejant o contemplant-se el melic escondit al mig del seu ventre en contínua i pacífica digestió.

No s'ha concedit el menor estímulo a ningú, i d'aquesta manca d'iniciativa, d'aquesta mandra ingènita estem segurs que n'ha resultat el sacrifici de més d'una vocació la qual, animada i encarrilada, podia florir amb el millor esplet i podia reportar un positiu guany a la nostra dramàtica.

D'unes quantes temporades ençà el Teatre Català no fa altra cosa sinó insistir i més insistir a voler fer triomfar noms concrets i obres fallides. I d'aquí ve aquesta reclosió casolana del nostre teatre, que ja no és un teatre català per extensió, un teatre nacional, com hauria d'ésser, sinó una organització restringida i tancada, que no admet intrusions, que no tolera moda-

litats inèdites, ni iniciatives originals. Es diu que allà on hi mengen cinc, també hi poden menjar sis. En el Teatre Català, no passa així: allà on són quatre... aquests quatre procuren reduir-se a tres, malgrat el perill que hi ha d'embulldregar-se i espeternegar com un gos afartat.

És lamentable haver de parlar així, però la realitat exigeix sinceritat i fermesa.

¿Què s'ha fet per a treure el Teatre Català de l'atuïment en què es mou? No-res, en absolut. Bé, doncs; nosaltres no ens volem avenir a aquest estat putrefacte, a aquest baf enrarit, i proclamarem, avui i demà, la nostra denúncia.

Hem dit en començar que hi havia manca de bons comedians.

Efectivament, és deplorable l'actuació artística de gairebé tots els que componen actualment les nostres formacions.

Les companyies ben articulades i harmonitzades, com més actuen conjuntament, millors resultats artístics obtenen. En el cas de Novetats, passa tot al revés. La més qualificada companyia de Teatre Català que actua a Barcelona, com més s'hauria de complementar més es descompon. Sempre són els mateixos i sempre es veuen els mateixos. Actuen sense delit —com si l'actuació, els fos penosa— i rarament posen res del seu art —que en aquest cas voldria dir aprofundiment i estudi dels personatges, reproducció de la vida humana i assimilació dels trets especials dels caràcters— per a fer créixer en intensitat les vides que tracten de representar o traduir. Són uns empleats de «plantilla» els quals se senten segurs en el seu lloc i fan la seva feina desesmatats de saber que la fronda dels aplaudiments no bufarà per a ells, desconfiats de poder fer viure i animar aquelles paraules que un autor amic i conegut ha combinat formant diàlegs que duguin al plantejament i a la solució d'un conflicte o tema propi per a entretenir l'emoció i l'atenció d'aquells set o vuit rengles de pacífics concurrents que van a escoltar-los i que, abnegats i condescendents, són suficients a fer que la ficció del teatre que representen es vagi mantenint i amb ella cadascú a casa seva pugui fer bullir l'olla de la vianda familiar.

Avui com avui, els nostres comedians són gent que, en sortir del pas, ja els sembla que han complert.

Nosaltres volem creure que a cap d'ells manquen aptituds i bona disposició per a reeixir brillantment. El que hi ha és que, a un seny dirigent apte i reconegudament talentós, els manca l'alegria del produir-se, l'esperit de voler-se esmenar, la pruija de perfeccionar-se, de guanyar llocs, de créixer. En el seu horitzó no hi veuen cap clariana de glòria i per això tot esdevé gris i quan la seva actuació hauria d'arribar a ésser irresistible d'emocionant, a tot estirar aconseguen ésser correcta.

Si el Teatre Català s'oferia en un deixondiment esplendorós que no té avui, insensiblement es formaria tota una nova escola d'actors. D'aquests, avui, els bons, els conscients, els fervorosos del seu art, són comptats, comptadíssims. D'actrius, no en veiem per enlloc.

Llavors la crítica es desensopiria i esdevindria meticulosa; es discutirien els detalls, s'exigirien aptituds especials; s'assignaria a cadascú el treball que en rigor artístic s'adigués als seus dots naturals o a la seva intel·ligència; en fi, es matisaria en l'ordre de les exigències i el Teatre Català tornaria al seu antic esplendor fins a esdevenir quelcom que fos orgull del nostre poble el qual no li regatejaria, amb el seu aplaudiment entusiasta, una col·laboració decidida i una presència continuada que asseguraria el manteniment i la milloració d'aquesta branca de la nostra cultura avui tan barroerament sotraguejada en l'esclat de la seva florida que fa pensar si ja no serà possible heure'n cap més fruit de goig.

Tot el que venim dient, a fi de comptes no és altra cosa sinó la repetició d'una acusació que ja formulàrem al principi, la que la crisi de la nostra escena obeeix a un defecte d'especulació econòmica i, a més, a la manca d'un sentit d'ennobliment del nostre art teatral.

No és tolerable que el Teatre Català —institució i manifestació d'un art que és nostre i ben nostre, que té una història i que exigeix dignitat— estigui a mans de gent sense aptesa per a fer-lo brillar gloriosament. No és tolerable, tampoc, que el Teatre Català —que ha de manifestar tota la puixança de la nostra cultura i del nostre pensament— sia una cosa tancada, cenyida i posada a mans d'autors, directors i comedians que es mantenen en el seu fracàs per una tolerància que aviat serà covardia.

Si el Teatre Català hagués d'ésser el que avui és i no altra cosa, que el seu nom no sia tan vilment deshonorat. Que se'n digui Teatre Regional o Teatre Casolà i restarà salvat el seu esperit. Tal volta el darrer epígraf serà el que millor li escauria.

Quan, darrerament, ens hem adonat que alguns diaris donaven cupons per obtenir entrades a meitat de preu, ens ha caigut l'ànima als peus, i hem sentit l'íntima tristesa de veure que malgastàvem llances contra l'esgalabrada tendeta d'uns vulgars vetes-i-fils.

La tècnica dels falsos èxits

En proposar-nos escriure el present estudi crític no ens férem pas cap il·lusió de trasbalsar res, ni creguérem torbar el son de ningú. La nostra gent, per moltes coses, dorm fort, i els que no dormen tenen una especial elegància a distreure's benauradament en una modalitat encisadora del nostre mai prou ponderat i còmode pairalisme; la seva íntima solució està a pensar: «Deixeu que s'esbravi aquest innominat. Ningú no li ha de fer cas». És la tècnica del fracàs per la distracció; una forma tan subtilment especulada com el més intrincat problema de relativitat aritmètica.

Però, com que nosaltres, tenint la simple intenció de fer una excursioneta de dijous a la tarda pel Teatre Català, ara ens trobem embolicats en una mena de formada Marathon, vet ací que un cop ens n'hem adonat, hem decidit de prendre la cosa a bon pas, no donar gaires saltirons i allargar la passejada de tal manera que cada aspecte que toquem serà el fruit del repòs que ens cal prendre, i així no ens vindrà d'una ni de dues dotzenes de quartelles, puix que estem en una cursa de resistència i cal ben distribuir i economitjar les energies per provar d'atènyer la seva fi.

És fama —i trista fama— que els nostres periodistes fan una vida econòmicament migrada com a tals; per a eixir del pas els cal funambulejar d'una manera grotesca, que desdibuixa la dignitat de la seva comesa. Ells altrament, però, no són sinó víctimes de la misèria de les nostres publicacions i dels seus propietaris. Tenim actualment quatre diaris catalans; però no tenim cap diari català independent i fort. Aquí radica el fonament de la inexistència de la crítica. I no és que no tinguem crítics, gent entesa i documentada per comentar, endegar i encarrilar el nostre art teatral; el que manquen són organismes vius i lliures dintre la premsa en els quals poder-se recolzar amb tota llibertat els bons crítics. En aquestes condicions un diari no és sinó una canal per la qual aniran a passar totes les aigües tèrboles de les particulars conveniències, un

JOAN SALLARÈS

**CONTRA EL
TEATRE CATALÀ
D'AVUI**

Impremta Sallent

1931

*Portada del llibre Contra el teatre català d'avui,
de Joan Sallarès.*

rec d'aigua que, quan fóra de justícia que s'engegués a doll ple i transparent, potser convindrà que tan sols permeti passar un rajolí no tan espès de combinació per no deixar de tenir l'aspecte d'aigua però prou alterat per arribar a no ésser més que un xerigot fàcilment corrompible.

Aquesta manera d'ésser, aquesta anguniosa vida, a Catalunya —i ens referim ara directament als interessos intel·lectuals de Catalunya— ha produït dos fenòmens: el de l'entronització, sublimació i adoració incondicional d'una colla d'ídols de cera que han anat desapareixent cada dia una miqueta amb l'escalfor del sol, i el de silenciar d'una faisó sistemàtica les nobles actuacions, sense urc i generoses de bondat, d'alguns homes que amb la vida han sentit l'imperi subjectiu de servir una idealitat. Si això s'ha fet per treballar i concedir patents de celebritat —una singularització molt honorable, però completament gratuïta— a una legió de noms els quals cada dia apareixen al diari com si fossin els eixos motors del nostre petit univers —servei incondicional a l'incondicional servidor—, ¡no vulgueu saber les coses que s'han arribat a fer, les facècies que s'han produït quan a aquesta notorietat s'hi acompanyava un guany metàl·lic, en diner del que dringa i admeten als bancs i a les botigues! Hi ha casos d'un irònic pintoresquisme exultant.

I bé; aquí trobaríem el perquè de moltes actituds i de moltes campanyes que un hom, perplex, en un principi no havia arribat a comprendre.

En aquest sentit comercial nosaltres hem de dir que tenim el senyor Canals, empresari del Teatre Català que avui sofrim, en un concepte per demés admirable. L'home es donà compte que hi havia un diari que prenia peu, que duia una gran arrencada pro catalanisme literàrio-intel·lectual, que era l'òrgan dels dependents del comerç, que era una fulla sense extralimitacions, tota plena de cofoisme, amb un «Bloc del transeünt» ben sovint eternidor... i anà a recordar-se que el seu director era un home que sabia fer comèdia. I convertí el tal en director del Teatre Català amb les seves variades i persistents tertúlies que animen l'ambient pansit, incolor i inodor de la «catedral» del nostre Teatre. I vet aquí guanyada tota una batalla sense combat, amb només un càlcul de tender.

Hi ha una publicació a Barcelona que feia l'efecte que diria alguna cosa, per tenir una vida en aparença independent: ens referim a *Mirador*. Però el tal mirador, per la banda del Teatre Català ha resultat tapiat. A la casa hi figuren alguns «joves i ja consagrats mestres» i és qüestió de no espatllar-los els llurs deus per cent.

L'elegància i la categoria

El senyor Carles Soldevila —sempre tan àtic i tan correcte— temps enrere proposà que el públic que acut a les estrenes del Teatre Català, en aitals diades hi assistís vestit de *smoking*.

És evident que la correcció en el vestir es lliga amb la solemnitat dels actes, i això la gent com cal —volem dir els ciutadans mitjanament educats— ja ho té en compte, de tal manera que és obvi insistir en aquest punt. La veritat és que la concurrència del Teatre Català no féu cas poc ni molt de la feliç pensada del nostre àrbitre de la discreció.

El que ja no és tan evident és que les estrenes del Teatre Català constitueixin ni cap festa extraordinària ni molt menys cap solemnitat. Aquestes actituds de gala superlativa no hi ha lloc a què esdevinguin. A la categoria cal que hi correspongui l'elegància; però, quan la primera és bon xic disminuïda, tanmateix fóra ridícul el correspondre-hi d'una manera desacostumada, detonant.

La senyoria i el to del teatre va de l'escenari a la sala i no contràriament. Quan els nostres actors es posen una peça de respecte, tots ells apareixen enfarregats; però encara hi ha més: hi ha la tara inguarible del seu parlar cantador, sense modulacions, que es dóna amb una tendresa de poeta incipient o que es manifesta amb un arrencament d'esgarips que fan feredat i que es perllonguen fins a atabalar l'auditori. La *causerie*, la conversa és un art que els nostres actors desconeixen; ells no parlen: garlen; es desencaixen en recitar, i les venes del rostre se'ls inflen de sang i la llur expressió, més que enèrgica, esdevé sovint demoníaca. En cap altre lloc millor que en els nostres escenaris de teatre català —i ací cal generalitzar— hauria d'haver-hi flancats en els murs grans rètols que demanessin: «Parleu bé, si us plau!»

Mereixen punt i apart, tal com acabem de fer, encara, les il·lustracions i exhornaments que els comedians posen en els diàlegs de les nostres comèdies. Sovint, per «donar vida» a algun moment en què sembla aparèixer una llacuna verbalista, hi ha comediant que hi posa l'additament d'un monosíl·lab o d'una exclamació més o menys entonada a la situació que es representa. Llavors, oh déus de tots els Olimps!, tremoleu. Una «buidada» formidable ha de trencar-vos el possible encís de tota una vetlla. Altrament és fàcil de fixar-vos com al «de» català us hi posaran un «que» castellà («tinc que fer...»), a una «x» hi faran correspondre una «ch» (chicota, chocolate, etc.), i, en una destroça fonètica, no sabreu si diuen «la cera» o «l'acera»... ¿És que els actors del nostre teatre han de parlar com si fossin acadèmics? No és això: el que cal és que parlin bé, amb tanta naturalitat com correcció; cal ésser exigent amb ells, perquè d'ells tot un públic canviant en recollirà el mal exemple i en farà una tara endèmica.

No cal, doncs, per ara, posar-se l'*smoking*.

Posats que estem a fer crítica, direm, també, que ja no hauria d'ésser possible, per un mai més que fos tolerada aquella amalgama d'impropietats que fan de fons als dialogadors de l'acció teatral. De tard en tard —però sovint, sovint— apareix en escena cada rave de decorat, de vestuari i de moblatge, que fa esfereir. Alguns cops l'escena està combinada perfectament com per a representar una botiga de saldos. De tot hi apareix: sobretot, pel que hem notat, existeix una grossa preocupació dels directors d'escena a fer que aquesta aparegui «ben ocupada». Llavors ja, la trinxadera és fatal. Al costat d'un *bureau* americà hi apareix una llibreria gòtica; al voltant d'una taula llisa, un cadiral modernista, tapissat de pell de llangardaix, hi ressalta d'allò més; a prop d'un calendari de la xocolata hi ha una cornucòpia Lluís XV; a una otomana corbada —Viena pur!— hi fan correspondre dos gerros de test de Breda amb dos immarcibles geranis de paper bristol... No acabarem mai. Si els dipòsits teatrals són insuficients a proveir el local de l'escenari amb propietat, val més que hi hagi una discreta escassetesa a posar l'escena: és de millor efecte la disposició de grans espais, que no pas haver de sofrir el contrast de les coses isolades, divorciades de l'ambient o, pitjor, desdibuixadores de l'ambient.

Hem parlat del llenguatge i dels mobles, fins ara. Però de cap manera podem callar el que fa referència al vestuari. En la celebrada comèdia *La filla del carmesí*, per exemple, al primer acte, hi feien sortir un galifardeu de color de carmí rosat, amb capa curta, xamberg empla-

mallat, espasa de cassoleta i mostatxos borgonyesos, que un hom no sabia ben bé si era un mosqueter dels tres, si era un Capità Centelles adulterat o si era un assalta-traginers disfressat de personatge. Aquell primer acte de la comèdia d'En Sagarra era, quant a propietat, un desastre; volia representar una taverna alegre, voltada de facècies, i resultava una mena de cova de lladres...

Aquests aspectes, primaris i fonamentals en tot bon teatre, els nostres crítics fa alguns anys que no esmercen un sol mot a comentar-los. Saben, en primer lloc, que el nostre teatre és pobre, que es munten les obres sense la il·lusió dels possibles grans èxits, puix que les esperances es van esvaint cada dia més..., i compten amb la bonhomia d'un públic que no ha de protestar, ja que el seu intent no és altre que el de passar l'estona d'una manera honesta i tan indiferent com allunyada d'exigències intel·ligents.

El Teatre Català d'avui cau i s'enruna perquè ha perdut categoria ciutadana i, sobretot, perquè no té cap expressió de nacionalitat. I això li pervé d'haver perdut el seu estil. No volem dir que avui s'hagin d'escriure les obres amb el mateix patró, tipus i ambient de l'època per demés gloriosa de Frederic Soler i de Feliu i Codina, sinó més aviat que el nostre teatre es troba intervingut per autors i actors sense una pura vocació teatral. Més que a prestar un servei, els que curen de les coses de la nostra escena, han entrellucat un procediment per servir-se; més que salvar una tradició dramàtica s'ha anat de cara a mantenir la ficció d'aquella tradició; i així s'ha pogut anar tirant amb un esmerç, mínim d'intel·ligència i de diner, arrenjant-se a les espatlles d'aquells que s'han mostrat masells a tolerar tot allò que els donessin, baldament fos adulterat per un enginy procaç, i per l'especuladora murriésca de fer sàvies combinacions amb la solvència antiga i l'esperit de simpatia que els catalans tenim per les nostres coses fins a fer-nos arribar al babauisme i a la badoqueria més plena d'incongruències i d'amollaments.

Ha estat per la virtut d'aquest meravellós vernís de l'enganyifa que hem anat vivint enlluernats, encisats i contents. En molts ordres de la nostra cultura no s'ha passat de les exterioritats. No fa molt que s'havia fet de moda un sol comentari, aquell de: «fa bonic». Sense voler pensar que aquesta boniquesa prenia profunditat i que les coses eternes no són mai externes, sinó que viuen pels segles dels segles perquè la vida pervé del seu interior que crepita i que es desplega incessantment com els grans arbres que prenen expressió i s'estructuren més i més perquè en el cor de la seva naturalesa hi ha les grans rels ardents les quals xuclen la terra per a oferir a la llum del cel tot el miracle de la seva esplendidesa.

L'arbre esponerós del Teatre Català, d'ahir, avui és una fusta desarrelada que un cop de vent farà caure sense terrabastall en un desert d'indiferència.

L'arbre que no dona ombra ni fruit és que al seu entorn tan sols hi bufen vents de mort. Si aquesta mort fos per un més esplèndid naixement, que la mort vingui.

El camí de les rectificacions

Catalunya té un bell nombre d'institucions que vetllen els seus prestigis. L'art plàstic, la música, la literatura, la història, el folklore, etc., tenen els seus curadors. Ells amb el seu esforç

—resultat de grans amors— ennobleixen les coses que han de proclamar el nostre esperit en puresa d'expressió, en afinament de gust i en rigor d'originalitat i caràcter ètnics.

I bé; ¿no podria fer-se quelcom per la damatúgia catalana en el sentit de donar-li la categoria que li correspon?

Qualsevol s'imaginarà en aquest moment la creació d'un organisme, que regís i encarrilés les manifestacions teatrals producte dels nostres escriptors, l'ensenyament regular i intel·ligent dels comedians, l'aprofitament dels escenògrafs, decoradors, figurinistes, etc.

Però, és evident que en aquesta preparació es presenta una cosa fortament complicada.

Hi hagué, altre temps, un organisme —creiem avui desaparegut— que podia furnir una part de les més importants que ens conduís a aconseguir aquesta síntesi de perfeccionaments que somiem: volem referir-nos a l'Escola Catalana d'Art Dramàtic. Aquest organisme, refet i subvencionat pels departaments de cultura de l'Ajuntament o de la Diputació, podria ésser una inesgotable pedrera d'on sortissin bons actors.

Les obres vindrien per elles soles. Els nostres literats són prou fecunds i, sovint, intel·ligents per a donar-nos belles produccions. Caldria, això sí, que hi hagués un criteri molt ample, tan ample com intel·ligent, per a oferir al públic totes les modalitats sospitades i insospitables. Un criteri en absolut eclètic, al marge de preferències i d'escoles, hauria de concedir el *placet* a les creacions que demanessin la pública sanció. Ja sabem que totes les coses intervingudes pels homes pateixen de forts defectes d'equitat i justícia: això passa d'ençà d'Adam, i puix que al capdavant són els homes que fan totes les coses, caldrà concedir un marge d'elasticitat a les seves actuacions. Altrament, sempre oferirà més garanties per a la crítica un organisme autònom, variadament i diversa intervingut, amb vida pròpia, per raó de la seva particular naturalesa, que no una explotació a càrrec d'un home el qual hi posa la bossa dels seus diners i que, per això, té la clau de tancar i obrir al seu criteri, obeint les seves passions i simpaties. Volem dir que els autors haurien d'ésser ben rebuts, no com uns pidolaires, sinó concedint-los totes les atencions de la seva categoria ciutadana, i, quant a les obres, haurien d'ésser tolerades totes fent excepció tan sols de les que fossin concebudes i escrites en ase.

Cal retornar al Teatre Català institució. Diguem-ne acadèmia, diguem-ne patronat, diguem-ne escola... però que sia quelcom al marge de la voluntat d'una empresa. És precís, per ajustar-nos a la veritat del seu fet tangible a través del temps, que el Teatre Català sia un teatre nacional, representatiu i essencialment diferent dels altres teatres. És a dir, una manifestació que cristallitzi un esperit, un pensament propi, un caràcter marcat i concret, un paisatge on puguem respirar còmodament.

Nosaltres pensem —i això podria constatar-se sense esforç— que en el clos de Catalunya hi ha les varietats de tot un món. Les quantitats seran reduïdes, però elles s'ajusten a l'extensió. Un poble treballador, ric i progressiu i amb el sentiment racial no ja desvetllant-se sinó produint-se com a valor primeríssima, com és la Catalunya d'avui, ha d'oferir per força un sens fi de modalitats que manca tan sols que l'artista les reculli i les trasplanti donant a elles aquella forma de naturalesa que tenen les grans obres, que sempre són les que estan més amarades de veritat, les més xopes de vida, les menys artificioses.

Si el Teatre Català fos vist amb l'alta que correspon a la seva representació, tot el que hem escrit fins ací no hauria tingut raó de sortida. I és perquè el clam de la protesta s'hauria produït tan bon punt haurien estat notats els senyals de la seva descomposició. Però, volent

posar les coses al seu lloc, avui ens cal confessar que el teatre, a Catalunya, ara com ara és apreciat com un art menor del qual, tot deixant-se'n, hom pensa un o altre ja se'n cuidarà.

Però és forçós revenir d'aquest conformisme indiferent i fer ressaltar des del diari, i des de la tribuna la valor social del teatre instrument alligador, escola del bell dir i del bell accionar, llibre obert als ulls de tothom, jubileu de vides i d'accions, glorificació de la rara, diorama movent de les nostres mateixes vides...

D'ídèntica faisó com li plau a l'home de veure's representat pel llapis o pel pinzell del pintor, així mateix el ciutadà sent bategar el seu pit a les accions del teatre. En ell es trobarà endut per totes les passions i per tots els eixelebraments, per al capdavall reposar-se i retre vassallatge a la veritat, a la noblesa i a l'heroisme que l'han de presentar una mica superat en la seva fràgil condició humana.

I bé; quan el teatre no és fet de cara a servir aquests alts interessos del pensament i de l'ensenyament, llavors no és altra cosa sinó una ociosa diversió sense xardor d'ànima, sense color i sense art.

* * *

Però tenim, de moment, encara, una esperança. Aquesta és la de veure com arreu de Catalunya vénen fundant-se associacions d'Amics del Teatre.

En primer lloc aquest fet revela com existeixen normalment importants sectors de públic que senten fervor per aquest art el més expressiu, i, essent així, és de suposar que aquestes associacions, orientades per elles o assessorades per qui sigui, exigiran una dignitat almenys mitjana quant a la propietat i fidelitat de les seves representacions.

Això i el fet que, el públic organitzat, assegurin la concurrència, al teatre pot fer molt en bé de la dramaturgia catalana, la qual ara camina d'un poble a l'altre, a la bona de Déu, sense esma, ací perdent els pocs diners que allà guanyaren, improvisant arreu els elements necessaris i havent-se de reduir els còmics a realitzar ridícules activitats apropiades a un peó o conserge o havent de cedir a qualsevol bajanada que un empresari ocasional els exigeixi.

Cal pensar-hi un xic en la solució que a tots aquests aspectes poden donar les associacions d'Amics del Teatre les quals podrien fer moure, no una, sinó algunes companyies portant de poble en poble les millors llums del nostre art. Elles, efectivament, des d'ara resoldrien alguns aspectes que per ara semblen insolubles.

Això mentre no es faci, amb l'ajut del govern de Catalunya, un Teatre Nacional o no s'estableixi, com a aspecte d'alta cultura, la municipalització del teatre en les poblacions més importants.

* * *

I ja, prou.

Algun cop haurà pogut semblar que ens manifestàvem amb cruesa i podria haver-hi qui arribés a creure en personals enemistats. Ni l'una cosa ni l'altra. Som amics de tothom i si en algun indret hem resultat violents haurà estat tan sols degut a expressar-nos en puresa de llibertat.

Tenim, això sí, la pretensió d'haver dit tot un grapat de veritats. Si d'aquestes en surt un diagnòstic i amb ell un mètode a seguir pel qual arribem a curar el pauperisme del nostre Teatre, particularment ens en sentirem enorgullits. Si tot plegat no trobava manera de cristallitzar en cap intent de rectificació i les nostres paraules es perdien en el buit, llavors sentiríem l'ínfima satisfacció del deure complert. No hi podem perdre mai. El que cal és que els catalans siguem cada dia més exigents amb les coses de Catalunya: som massa lírics i aquesta naturalesa ens podria dur al ridícul i a la perdició.